

TIASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 2, Sayı: 4, Eylül 2015, s. 44-66

Fatma YAŞAR EKİCİ¹

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÇOCUKLARIN KORUNMASINA YÖNELİK UYGULAMALAR ÜZERİNE BİR İNCELEME²

Özet

Çocuklar, doğası gereği korunmaya gereksinim duyan bireylerdir. Toplumların, ülkelerin varlıklarını devam ettirmesi, kültür ve medeniyetlerini geleceğe aktarması çocuklarla mümkündür. Bu nedenle, tarihin her döneminde çocukların yetiştirilmesine ve korunmasına önem verilmiştir. Geçmişten günümüze çocukların korunmalarına yönelik uygulamaları incelemek amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için konuyla ilgili kaynaklara ve verilere ulaşılarak alan yazın taraması yapılmıştır. Araştırma ile ilgili kitap, tez ve raporlar incelenmiş elde edilen veriler sistematik bir biçimde bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Bulgular arasında ilişkilendirme yapılarak, yargılar oluşturularak, değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmada; ilkçağdan günümüze kadarki dönemde, Osmanlı Devleti'nde ve kuruluşundan bugüne Türkiye'de çocukların korunması ile ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir. Ayrıca çocukların korunmasına yönelik çağdaş uygulamalar açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocukların Korunması, Çocuk Hakları, Çocuk Hakları Sözleşmesi, UNICEF.

¹ Yrd.Doç.Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği, fatma.ekici@izu.edu.tr

² Bu makalenin bir kısmı II. Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları ve Toplumsal Algı Kongresi (03/04 Eylül 2015)'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

A REVIEW OF THE APPLICATIONS FOR PROTECTION OF CHILDREN FROM PAST TO PRESENT

Abstract

Children are individuals who need to protect. Continuous of societies and countries, transference of culture and civilization are possible with children. Because of that, in all period of history, children's upbringing and protection has been important. The aim of this research is to review of the applications for protection of children from past to present. Document review method that is one of the qualitative research methods was used at the research. Field survey was carried out by searching relevant resources and data. Books, thesis, and reports related with the research were surveyed and the data obtained were integrated sistematically. Evaluation was made by associating findings and by creating judgements. In the research; applications for protection of children in the period from antiquity to the present, in Ottoman Empire and in Turkey from past to present. The contemporary applications for the protection of children are also described.

Key Words: Child, Protection of Children, Child Rights, Child Rights Contract, UNICEF.

GİRİŞ

Çocuklar, kendi ayrı dünyaları olan, orada yaşayan kişiler değildir. Çocukların büyüüp gelişmeleri; önlerindeki fırsatlar ve karşılaştıkları riskler, ana-babaları, aileleri ve toplum, kendilerine bakım ve eğitim sağlayan kurumlar ve profesyoneller, reklamlar, televizyon ve internet tarafından belirlenir. Tüm bu sayılanlar ise tarihin, kültürün, siyasetin, hükümetlerin, demografinin, ekonominin ve teknolojinin etkileriyle şekillenir (<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-2011.pdf>, 04.08.2015). Her toplumda, uygun olmayan şartlarda yaşayan çocuklar bulunmaktadır. Bu şartları ortadan kaldırmak, her çocuğa, yetenekleri ölçüsünde gelişebilme imkanı sunmak, en alt düzeyde aile ve en üst düzeyde toplum korunması için gereklidir (Koşar, 1992: 39).

Çocukların korunmasının gerekliliği, karşımıza en çok çocuk ihmal ve istismarı durumlarında çıkmaktadır. Çocuk ihmal ve istismarı dünyanın her yerinde rastlanan, konunun üzerine gittikçe sıklığının oldukça fazla olduğu anlaşılan bir durumdur. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 1976'da bildirilen fiziksel istismar olgu sayısı 669.000 iken bu sayı 1995'te 3 milyona çıkmıştır. Bu durum sadece 20 yılda bu ülkede istismar artmıştır diye yorumlanmamalı, bunun yanında konuya duyarlılığın artmış olması nedeniyle daha fazla olgunun bildirilmiş olabileceği akılda tutulmalıdır (Şahin, 2008:9). Dünyanın birçok yerinde fiziksel ve cinsel istismar ile ilgili bilgi bulunmaktadır. Örneğin, İsrail'de 2001 yılında Benbenishty ve arkadaşları (2002) tarafından 71 okulda 5742 ilkökul öğrencisiyle yapılan bir anket çalışmasında öğrencilerin % 22,2'sinin fiziksel, %29,1'inin duygusal istismara uğradığı öğrenilmiştir. Hong Kong'da Lau ve arkadaşları (2003) tarafından 2000 yılında 10 okulda 13-15 yaşları arasındaki 489 ergen üzerinde yapılan bir çalışmada olguların %15,1'i aile bireyleri tarafından yaralanacak derecede dövüldüklerini ifade etmişlerdir. Dünyada, 29 ülkeden 1986

TİDSAD

yılında bildirilen rakamlara göre çocuğa kötü davranma sıklığı 16.3/1000 olarak bildirilmiştir. Bu vakalar kanıtlanmış çocuk istismarı vakalarıdır.

Bunların da %72'si orta, %15'i ciddi derecede hasar bırakan ve % 0,1'i ise ölümlle sonuçlanan vakalardır. Bu veriler bildirilen her 1000 çocuk istismarı vakasından birinin öldüğünü göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 2000 yılında dünyada bu nedenle 15 yaş altında 57.000 çocuğun yaşamını yitirdiği tahmin edilmektedir. Küçük çocukların (0-4 yaş) ölüm riski, daha büyük çocuklara (5-14 yaş) göre iki kat daha fazladır. Gelir düzeyi yüksek ülkelerde, 5 yaş altında çocuk istismarından ölenlerin oranları yüz binde 2,2 iken, gelir düzeyi orta-düşük ülkelerde yüz binde 6,1'dir (Akşit ve Koç, 2008).

Ülkemizde ise tüm Türkiye'yi temsil eden bir örnekleme yapılan çalışma bulunmamakla birlikte, yapılan bazı yerel çalışmalarda fiziksel, duygusal ve cinsel istismar sıklığına ilişkin sayılar bildirilmiştir. Alikashişoğlu ve arkadaşları (2006) tarafından 2002 ile 2005 yılları arasında İstanbul'da bulunan 26 okuldaki 9. ve 11. sınıflarda okuyan, rastgele seçilmiş 1955 kız öğrencide yapılan anket çalışmasının sonuçlarına göre fiziksel istismar sıklığı %30-35, cinsel istismar sıklığı ise %13 dolaylarındadır. Gencer ve arkadaşları (2006) tarafından 2002 yılında yapılmış bir çalışmada acil servise ev kazası nedeniyle başvuran 72 aydan küçük 87 çocuk incelenmiş ve bunların %16'sının istismar yönünden kuşkulu olduğu saptanmıştır. Karakuş ve arkadaşları (2003) tarafından İstanbul'da yapılan bir yayında da 1995-2000 yılları arasında Adli Tıp Kurumunda incelenen, anne babaları tarafından öldürülen 85 çocuk olgusu bildirilmektedir. Öldürülen çocukların ebeveynlerinin yarısından fazlasında psikiyatrik hastalık saptanmıştır. Türkiye'de çocuk istismarına ilişkin ilk olgu serisi de Oral ve arkadaşları (2001) tarafından 2001 yılında yayınlanmış, olguların %38'inin babaları, %28'inin anneleri, %34'ünün ise hem anne hem babaları tarafından istismar edildiği saptanmıştır.

Yukarıdaki istatistiksel veriler göstermektedir ki tüm dünya ülkelerinde çocukların korunmasına yönelik duyarlılık artırılmalı ve bu sayede çocuklar, kendilerine özel hakları bulunan bireyler olarak muamele görmelidirler. Bu çerçevede ilkçağdan günümüze dek çocukları korumaya yönelik uygulamaları incelemek amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için konuyla ilgili kaynaklara ve verilere ulaşılarak alan yazın taraması yapılmıştır. Araştırma ile ilgili kitap, tez, makale ve raporlar incelenmiş, elde edilen veriler sistematik bir biçimde bütünleştirilmeye çalışılmıştır.

Geçmişten Günümüze Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar

İlkçağdan Yeniçağa Kadarki Dönemde Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar

Çocukların korunmasına ilişkin uygulamalar tarihin ilkçağ uygarlıklarına kadar uzanmaktadır. Uygarlığın beşiği olarak görülen Mezopotamya'da devlet düzeni, aile yaşamı ve toplumsal konular hakkında yazılan metinlerde çocukların korunması konusuna da değinilmiş ve o döneme ait bilgiler günümüze kadar gelmiştir. Sümerlerde çocukların korunmasına ilişkin değişik görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, Sümerlerde çocuklarına kötü muamelede bulunan ailelere çeşitli cezalar verildiği (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/490/5753.pdf>, 20.05.2015) ileri sürülmekte, bir diğer görüşe göre ise Sümerlerde çocukların haklarının çok sınırlı olduğu, babaya karşı gelmeleri durumunda çocukların mirastan mahrum edilerek köle

olarak satıldığı ileri sürülmektedir. Ayrıca çocukların gerek aile kurma konusunda, gerekse eşini seçme konusunda söz sahibi olmadığı da savunulmaktadır (Kramer,1963:78). Babillerde, Hammurabi Kanunlarında evlilik dışı birleşmelerden doğan çocukların miras ve mülkiyet açısından kısmi bir biçimde de olsa korunduğu ileri sürülmektedir (Sezen, 2006). Hammurabi Kanunlarında çocuklara çok şiddetli cezaların verildiği de belirtilmektedir. Örneğin, evlatlık verilen bir çocuğun kendisine evlat edinen babaya karşı gelmesinin çocuğun dilinin kesilmesiyle sonuçlanacağı ifade edilmektedir. Aynı şekilde, bir çocuğun babasına saldırmaması da ellerinin kesilmesine neden olabilmekteydi. “Kısasa kısas” kanunları da denilen bu kanunlarda çocuklar babalarının yapmış olduğu hatalara kurban edilebilmekteydi. Örneğin, yapım hatasından kaynaklanan bir nedenle evin çökmesiyle yaşamını yitiren bir çocuğun borcu ancak evi yapan kişinin çocuğunun öldürülmesiyle ödenebilmekteydi (Beck, 2004: 50-55). Eski Yunan uygarlıklarında çocukların eğitime büyük önem verildiği bilinmektedir. Çocukların daha iyi bir eğitim alabilmeleri için şiddetin kullanılabilmesi de Eski Yunan’da kabul edilen bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Platon, gençliğin eğitime vurguda bulunmuştur ve itaat etmeyen çocukların sopa ile korkutulabileceğini belirtmiştir. Eski Yunan’da çocuklar üzerinde babanın mutlak egemenliği söz konusudur. Bu bir mülkiyet hakkı olarak görülmüştür. Söz konusu anlayıştan dolayı çocuğun baba tarafından ihmal ve istismar edilmesi hiçbir şekilde sorgulanmamış ve engellenmemiştir (Akyüz, 2000: 43-44). Bu dönemde erkek çocuk sahibi olmak soyun sürdürülebilmesi açısından önemli görülmüştür. Çocuk sahibi olamayan bazı kişilerin erkek çocukları evlat edinebildikleri alan yazından anlaşılmaktadır. Kız çocuklarının çok nadiren evlat edinildiği ifade edilmektedir. Eski Yunan’da istenmeyen çocukların öldürüldüğü ve atıldığı iddia eden araştırmacılar da bulunmaktadır.

Bariş zamanında nüfusun çoğalmasının önlenmesi için bebeklerin öldürülmesi, istenmeyen durumlarda doğan ikiz çocuklardan ancak birinin yaşamasına izin verilmesi ve diğerinin (kız olanı) öldürülmesi, çocukların ihmal sonucunda ölmeleri en sık görülen bebek ölümlerindedir (Pomeray: 1975: 69). Isparta Site Devleti’nde ise yeni doğan her çocuk, önce bağlı bulunduğu mahalle meclisine götürülür; orada muayene edilip, sağlıklı bulunursa yedi yaşında tekrar geri alınmak üzere ailesine teslim edilirdi. Yedi yaşına gelen sağlıklı çocuk, asker olarak yetiştirilmesi için devlete teslim edilirdi (Akyüz, 2000: 43). Isparta’da kız çocukları da erkek çocuklarla aynı haklara sahipti. Kız çocukları da erkek çocuklar kadar eğitim alabilmekte, statü ve zenginliğe ulaşabilmekteydi (Koçer, 1970: 82–83). Roma İmparatorluğu’nda ilk dönemlerde, çocuğun kiralanması veya satılması aile babasının elindeyken, özellikle milattan sonra 200’lü yıllardan sonra çocukların satılması veya terk edilmesi tamamen yasaklanmıştır (Boswell, 1989 akt. Parker, 1995:3).

Ortaçağda Avrupa’da ailenin korunmasına yönelik olarak oldukça tutucu yaklaşımların olduğu bilinmektedir. Özellikle aileye yönelik olarak yapılan tüm işlemlerde dinin çok büyük bir önemi vardır. Kilisenin bazı görevlerinin aileye verildiği ve bu dönemde ataerkil aile yapısının daha da güçlendiği görülmektedir (Gülfidan, 1991:182). Ortaçağda çocukların aileleri içinde uğradıkları ihmal ve istismara ilişkin hiçbir düzenleme bulunmamaktadır. Çocuklar aile reisi olarak babanın koruması altındadır ve baba isterse çocuklarını istediği gibi cezalandırabilir. Pollock (1983) “Unutulan Çocuklar: 1500-1900’lü Yıllar Arası Ana-Baba-Çocuk İlişkileri” adlı eserinde, çocukların Ortaçağ İngiltere’sinde, yoğun bir şekilde istismara uğradığının altını çizmektedir. Bu dönemde ailenin geleneksel ve ahlaki değerlere bağlı olduğu ve çocukların da bu değerlere uymak durumunda olduğu ifade edilmektedir. Bu dönemde istenmeyen çocuklar,

öldürülerek dere kenarlarına atılmakta ve bu şekilde katledilen çocuklara çok sıklıkla rastlanılmaktaydı (Yörükoğlu, 1984:12).

Yeniçağdan Günümüze Kadarki Dönemde Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar

Bireysel özgürlükler, haklar ve aile yaşamı üzerindeki Ortaçağ'ın skolastik düşüncesinin sorgulanmasına neden olan aydınlanma çağı felsefesi ve sanayi devrimi, çocukların korunması konusunda da oldukça önemli adımların atıldığı bir döneme denk düşmektedir. Aydınlanma ile çocukların yetişkinlerden ayrı olduğu ve bu nedenle ayrı bir muameleye gereksinimleri olduğuna dair inanç gelişmiştir. Bu çağın önemli isimlerinden John Locke, çocuğun “saf ve temiz” olarak dünyaya geldiğini ve yetişkinlerin kendisine verdiği eğitimle şekillendiğini, çocuğun beyninin boş bir levhaya benzediğini (Tabula Rasa) ve o levhaya ne yazılırsa onun kalacağını ifade etmiştir. Aynı şekilde, Rousseau da çocuğa saygı duyulması gerektiğini ve çocuğun öncelikle çocukluğunu yaşaması gerektiğini savunmuştur (Yörükoğlu, 1984: 14-15).

Sanayi devriminden önce tarımda çalışarak aile ekonomisine katkıda bulunan çocuk, sanayi devriminden sonra da maden, kömür, tekstil, giyim, tarım, ev işleri, gemi yapımı ve tamirat gibi alanlarda çalışmaya başlamıştır. Sanayi devriminden önce, Avrupa’da “ev çocuğu” olarak adlandırabileceğimiz çocuğa yeni bir kavram olarak “fabrika çocuğu” veya “işçi çocuk” denilmeye başlanmıştır. Bu dönemde çocukların korunmasına ilişkin yapılan çalışmalar, özellikle küçük yaştaki çocukların çalıştırılmaması ve işyerinde çocukların istismar edilmemesi üzerine kurulmuştur. Bununla birlikte, özellikle, maden işçiliği ve endüstri gibi ağır işlerde çalışan çocuklara yönelik yasal düzlemde birtakım yasalar çıkarılmaya başlanmıştır. Örneğin İngiltere’de ilk olarak, 1802 yılında Fabrika Sağlığı ve Ahlak Kanunu çıkarılmıştır. Söz konusu düzenlemeyi izleyen 1819, 1833, 1844 gibi fabrika kanunlarının bir sonucu olarak yarı zamanlı çalışan çocuklarda asgari yaş 8’e, tam zamanlı olarak çalışan çocuklarda ise 10’a indirilmiştir (Hendrick, 1994:24).

18. ve 19. yüzyıllar, çocukların uğradığı ihmal ve istismarın engellenmesi için bazı adımların atıldığı dönemler olmuştur. İsviçreli ünlü eğitimci ve düşünür J. H. Pestalozzi, çocukların gerek aileleri içinde gerekse dışında maruz kaldıkları ihmal ve istismara değinmiş ve çocukların eğitimine büyük ilgi göstermiştir. Pestalozzi’nin görüşleri Batı toplumlarında büyük yankı bulmuş ve çocukların korunması konusunda devletleri düşünmeye sevk etmiştir (Akyüz, 2000:56). 1789 Fransız Devrimiyle belirginleşen eşitlik, kardeşlik ve özgürlük gibi kavramlar çocukların korunmasında da etkili olmuştur. Rönesans ve Aydınlanma çağının çocuğa ve çocukluğa getirmiş olduğu özgürlük anlayışının Fransız Devrimi ile birlikte uygulamaya geçtiğini belirten Tanilli de çocukların eğitiminde, dolaylı olarak da korunmasında Fransız Devrimi’nin etkisinden söz etmektedir. Eserinde, Fransız Devrimi’nin gerçekleştiği dönemin ünlü düşünürü Condorcet’in “Çocuklar, ana-babalarından çok Cumhuriyetindir” sözüne de yer veren Tanilli, devletin eğitimde ve dolaylı olarak da çocukların devlet eliyle korunmasındaki rolüne işaret etmektedir.

(http://www.egitimsen.org.tr/ekler/31e9002fe7db94c2b5b74cda3ac4a75_ek.pdf,21.05.2015).

Cunningham (1995:46-53) da “Batı Toplumunda 1500’lü Yıllardan İtibaren Çocuklar ve Çocukluk” adlı eserinde kilisenin ve dinsel inanışların Fransız Devrimi’yle birlikte burjuvazi tarafından geliştirilen yeni çocukluk ideolojisine karşı yenildiğini ifade etmiştir. Dinsel inanışların tersine, yeni çocukluk ideolojisinde, çocukluğa ilişkin olumlu kavramların (çocuğun

Geçmişten Günümüze Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme

saf ve temiz olduğu, korunması ve iyi yetiştirilmesi gerektiğini, iyi bir yurttaş olabilmesi için eğitilmesi gerektiği ve eğitimin çocuğu hakkı olduğu gibi) ortaya çıktığını belirten Cunningham, bu insancıl bakış açısının çocukluğun tarihindeki önemine de vurgu yapmaktadır.

20. yüzyıl, çocukluğun altın yılı olarak kabul edilmektedir. Zira çocukların korunmasına ilişkin en somut, sistematik ve örgütlü adımlar bu dönemde atılmaya başlanmıştır. Çocukluk, çocukluğun tarihi gibi kavramlara ilişkin bilimsel çalışmaların da 20. yüzyılda ortaya çıktığı görülmektedir. Uluslararası alanda, çocukların korunmasına ilişkin olarak bir örgüt kurulması fikrini ilk olarak Jules de June ortaya atmıştır. Ancak, uluslararası bir merkez kurulması amacıyla ilk resmi girişim, 1912 yılında İsviçre’de görülmektedir. Bu merkezin görevi, öncelikle çocukların korunması için uluslararası bazı sözleşmelerin yapılmasını sağlamaktır (<http://www.gençbaro.org/makale/av-olcay-bagci-bilge-cocuk-hukuku-uzmani-cocuk-haklarinin-dunyada-ve-turkiye%E2%80%99de-gelisim-sureci.html>, 21.05.2015)

Çocukluk tarihiyle ilgili yazılan ilk eser Philippe Aries’in “Çocukluğun Yüzyılları (Centuries of Childhood)” adlı eseridir. Bir Fransız tarihçisi ve Ortaçağ ilimleri uzmanı olan Aries’in 1960 yılında yazdığı bu eser çocukluğun keşfini başlatmıştır (Postman, 1995:15).

20. yüzyıl aynı zamanda, yaşanan iki büyük dünya savaşı sonunda devletlerin çocukların korunması ile ilgilenmek zorunda kaldıkları dönemdir. Babaları savaşlarda öldüğü için kimsesiz kalan çocukların bakım sorunları bu savaşlardan etkilenen bütün ülkelerde büyük bir sorun haline gelmiştir. Çocukların korunması konusunda İngiliz Eglantyne Jebb’in başlattığı “Çocukları Kurtarın (Save the Children)” sloganı, Avrupa toplumunu derinden etkilemiş ve çocukların korunması konusunda olumlu sonuçlar vermiştir. 1919 yılında Eglantyne Jebb tarafından kurulan ve çocukların korunmasına yönelik İsveç, Avustralya ve İngiltere’de başlatılan “Çocukları Kurtarın” (Save the children) oluşumu, günümüzde çocukların korunması konusunda uluslararası arenada bir saygınlığı olan büyük bir örgütlenmeye kavuşmuştur (Tolfree, 1996:6). Jebb’in çalışmaları, o günkü adıyla Milletler Cemiyeti’nin, çocukların korunmalarına ilişkin çalışmalarına ilham olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da çocukların korunması konusu makro düzeyde ilgilenilmesi gereken bir sorun haline gelince, çocukların korunması konusunda uluslararası düzenlemelere gidilmiştir. İlk olarak 1923 yılında Belçika’da “Uluslararası Çocukları Koruma Birliği” kurulmuş ve bunu 1924 “Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi” izlemiştir (Sayita, 2000:373). Sözü edilen bildirge, öncelikle 1948, sonrasında da 1959 yılında geliştirilmiştir. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, günümüzdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin de temelini oluşturması bakımından önemlidir.

1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, uluslararası olarak imzalanmış ve Türkiye adına da Atatürk tarafından 11 Aralık 1928’de kabul edilmiştir (Libal, 2001). Bildiriye göre; ‘çocuk, bedenen ve ruhen tabii bir süratte neşvünema bulmağa (gelişmeye) müsait şartlar içinde bulundurulmalıdır. Acıkan çocuk beslenmelidir, hasta çocuk tedavi edilmelidir, fikren geri kalan çocuk teşei edilmelidir (şevklendirilmelidir), yoldan çıkmış çocuk doğru yola getirilmelidir, terk edilmiş çocuk himaye altına alınmalı ve yardım görmelidir. Çocuk hayatını kazanabilecek bir hale getirilmelidir ve her türlü istismara karşı siyanet edilmelidir. Çocuk felaket zamanında en evvel yardım görmelidir. Çocuk en mutena meziyetlerin kardeşlerinin hizmetine vakfedilmesi lazım geleceği hisleri ile büyütülmelidir’ (İnan, 1968).

1959’da Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi’ndeki ilkelerden yola çıkan ve haklar yönünden daha da genişletilen yeni bir bildirge hazırlanmıştır. “Birleşmiş Milletler Çocuk

Hakları Bildirgesi” (Declaration of the Rights of the Child) adı verilen bu bildirge, on ilkeden oluşmuştur. Bu ilkeler şunlardır:

1. Tüm dünya çocukları bu bildirgedeki haklardan din, dil, ırk, renk, cinsiyet, milliyet, mülkiyet, siyasi, sosyal sınıf ayırımı yapılmaksızın yararlanmalıdır.
2. Çocuklar özel olarak korunmalı, yasa ve gerekli kurumların yardımı ile fiziksel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve toplumsal olarak sağlıklı normal koşullar altında özgür ve onurunun zedelenmeyecek şekilde yetişmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda çocuğun en yüksek çıkarları gözetilmelidir
3. Her çocuğun doğduğu anda bir adı ve bir devletin vatandaşı olma hakkı vardır.
4. Çocuklar sosyal güvenlikten yararlanmalı, sağlıklı bir biçimde büyümesi için kendisine ve annesine doğum öncesi ve sonrası özel bakım ve korunma sağlanmalıdır. Çocuklara yeterli beslenme, barınma, dinlenme, oyun olanakları ile gerekli tıbbi bakım sağlanmalıdır.
5. Fiziksel, zihinsel ya da sosyal bakımdan özürlü çocuğa gerekli tedavi, eğitim ve bakım sağlanmalıdır.
6. Çocuğun kişiliğini geliştirmesi için anlayış ve sevgiye gereksinimi vardır. Anne ve babasının bakımı ve sorumluluğu altında her durumda bir sevgi ve güvenlik ortamında yetişmelidir. Küçük yaşlarda çocuğu annesinden ayırmamak için bütün olanaklar kullanılmalıdır. Ailesi ve yeterli maddi desteği olmayan çocuklara özel bakım sağlamak toplumun ve kurumların görevidir. Çocuk sayısı fazla olan ailelere devlet yardımı yapılmalıdır.
7. Genel kültür ve yeteneklerini, bireysel karar verme gücü, ahlaki ve toplumsal sorumluluğu geliştirecek ve topluma yararlı bir üye olmasını sağlayacak eğitim hakkı verilmelidir. Bu eğitimde sorumluluk önce ailenin olmalıdır. Eğitimin ilk aşamaları parasız ve zorunlu olmalıdır.
8. Çocuk her koşulda koruma ve kurtarma olanaklarından ilk yararlananlar arasında olmalıdır.
9. Çocuklar her türlü istismar, ihmal ve sömürüye karşı korunmalı ve hiçbir şekilde ticaret konusu olmamalıdır. Çocuk uygun bir asgari yaştan önce çalıştırılmayacak, sağlığını ve eğitimini tehlikeye sokacak fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişmesini engelleyecek bir işe girmeye zorlanmayacak ve izin verilmeyecektir.
10. Çocuk ırk, din ya da başka bir ayrımcılığı teşvik eden uygulamalardan korunacaktır. Anlayış, hoşgörü, insanlar arası dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ortamında enerji ve yeteneklerini diğer insanların hizmetine sunulması gerektiği bilinciyle yetiştirilmelidir (Kaya, 2011).

Dünya Çocuk Yılı olarak kabul edilen 1979 yılında Polonya, bir “Çocuk Hakları Sözleşmesi” için girişimde bulunmuş ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu da aynı yıl, bir çalışma grubu oluşturmuştur. 10 yıl süren çalışmalar sonucunda hazırlanan bugünkü Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda oy birliği ile onaylanmıştır. Bu Sözleşme 26 Ocak 1990 tarihinde Birleşmiş Milletlere üye devletlerin imzalarına açılmış, uluslararası yasa olması için gerekli asgari 20 ülkenin onayından

sonra 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, 9 Aralık 1994'te 4058 numaralı kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilmiş, Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından 23 Aralık 1994 tarihinde 94/6423 numaralı kararla onaylanmış ve 27 Ocak 1995 gün ve 22184 numaralı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Akyüz, 2000:19). Sözleşme önsöz ve üç kısımdan oluşmaktadır. Önsözde Birleşmiş Milletlerin temel ilkeleri ile insan hakları sözleşmeleri ve bildirelerinin bazı maddelerine gönderme yapılmış, savunmasız konumları nedeniyle çocukların özel bir özene ve korunmaya gereksinim duydukları belirtilmiştir. Çocukları koruma sorumluluğunun ilk önce aileye ait olduğu, devletin de aileye bu konuda yardım edeceği vurgulanmıştır. Sözleşmenin birinci maddesine göre 18 yaşına kadar her insan çocuktur. Sözleşmede, çocuğun ayırıcılıktan korunması, yüksek yararının gözetilmesi, yaşam ve gelişmesinin güvence altına alınması, isim alma ve vatandaşlık edinme hakkına sahip olması, anne-baba ile birlikte yaşama hakkı, çocukların yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılmasının önlenmesi, çocuğun görüşlerini özgürce ifade edebilmesi, düşünceden ve din özgürlüğüne saygı gösterilmesi, bilgi ve belgelere ulaşma hakkı ve zararlı yayınlardan korunması, çocuğun yetiştirilmesinde ailenin sorumluluğu ve devletin desteğinin sağlanması, çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi, ailesiz çocukların korunması, evlât edinmede çocuğun yararının gözetilmesi, mülteci çocuklara özel koruma ve yardım sağlanması, özürli çocukların onurlu bir yaşam sürmesi için bakım ve eğitim olanaklarına kavuşturulması, çocuğun eğitim hakkı ve hedeflerinin geliştirilmesi, azınlıklara ve yerli halklara mensup çocukların kendi kültürlerinden yararlanması ve dinlerinin gereğini yerine getirmesi, dinlenme-boş zaman değerlendirme ve kültürel etkinliklere katılımlarının sağlanması, çocuk işçilerin çalışma koşullarının ve yaş sınırının saptanması, silahlı çatışmalardan korunma ve yeniden sağlığa kavuşturucu bakımın sağlanması ve bu gibi ilkeler üzerinde anlaşmaya varılmıştır (Cılga, 2001).

2000 yılında Çocuklar İçin Dünya Zirvesi'nde Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye ilişkin iki İsteğe Bağlı Protokol fikri ortaya atılmıştır. Bu isteğe bağlı protokollerden biri çocukların silahlı çatışmalarda yer almaları, diğeri ise çocuk satışı, fuhşu ve pornografisi ile ilişkilidir (www.ankarabaru.org.tr/Merkezler/CHM/tr./pornografi_protokol.doc, 18.05.2015). Protokolün birinci maddesi uyarınca taraf devletler çocuk satışı, çocuk fahişeliğini ve çocuk pornografisini yasaklamalıdır. Protokol'ün ikinci maddesinde bu eylemlerin tarifine yer verilmiştir. Buna göre; "(a) Çocuk satışı, herhangi bir şahıs veya bir grup şahıs tarafından, ücret ya da başka herhangi bir şey karşılığında bir çocuğun başka birine devredildiği herhangi bir fiil veya işlem anlamına gelmektedir (<http://www.abgm.adalet.gov.tr/pdf/insanticaret.pdf>, 04.08.2015). Söz konusu protokol, Türkiye tarafından 8 Eylül 2000 tarihinde imzalanmıştır.

20. yüzyılın başından bu yana ABD'de çocukların korunmasına yönelik uygulamalar şu şekilde gerçekleşmiştir: ABD'de yirminci yüzyılın başlarında, çocukların gereksinimlerini saptamak ve buna göre çocuk refahı hizmetlerini planlamak üzere, "Beyaz Saray Konferansları" düzenlenmeye başlanmış ve ilk konferans 1909 yılında, Başkan T. Roosevelt tarafından, çocuk sorunlarıyla ilgili tüm resmi kurumlar ve gönüllülerin katılımıyla toplanmıştır. Bu konferanstan çıkan önerilerde yer alan "Çocuk Büroları" kurulmuştur. Bu konferanslar, her on yılda bir çocuk sorununa ilişkin olarak yapılmaya devam edilmiş, çocuk refahı hizmetlerinin kapsamının genişletilmesi, standart hale getirilmesi, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk sağlığı gibi çocuk sorunlarını içeren önemli temalar işlenmiştir. Tespit edilen sorunların çözümüne yönelik, gereksinim duyulan politika değişiklikleri, yasal ve örgütsel düzenlemeleri belirlenmiş ve

uygulamaya konulmuştur. Örneğin, 1921 yılında Analık ve Çocukluk Kanunu, 1935’de Sosyal Güvenlik Kanunu, 1939 yılında ise Çalışma Standartları Kanunu çıkartılmıştır. 1953 yılında Sağlık, Eğitim ve Refah Bakanlığı kurularak çocuk büroları bu bakanlığa bağlanmıştır. 1958 yılında “Sosyal Güvenlik Yasası”nda çocuk koruma hizmetlerine yönelik bir takım değişiklikler yapılmış, 1960 yılında hazırlanan “Çocuk İstismarı Raporu” doğrultusunda 49 eyaletin çocuk koruma sistemlerinde, yasal ve örgütsel iyileştirmeler gerçekleştirilmiştir. 1974 yılında, “Çocuk İstismarını Önleme ve Tedavi Kanunu (CAPTA)” çıkartılmış ve federal fonların çocuk hizmetleri ve araştırmalarına yönelik olarak geniş bir çerçevede kullanılması olanaklı hale getirilmiştir. Bu yasa, 1988 tarihinde “Çocuk İstismarını Önleme ve Aile Hizmetleri Yasası” olarak yeniden düzenlenmiş, 1990 yılında evsiz çocuklar ve ailelerine yönelik eklemeler yapılmış, 1992’de “Çocuk İstismarını Aile İçi Şiddeti Önleme ve Aile Hizmetleri Yasası” olarak düzeltilmiştir. 2003 yılında, “Çocuklar ve Ailelerinin Güvenliği Kanunu” ile çocukların yararına yönelik düzenlemeler en üst düzeye taşınmıştır. A.B.D. çocuk koruma sisteminde, risk altında olup yoksulluk yardımı yapılan her çocuk ve ailesine sağlanan sosyal yardım, sağlık yardımı gibi harcamaların yıllık ortalama 35.000 dolar olduğu hesaplanmıştır (<http://ismetgalip.com/aile-ve-sosyal-politikalar-bakaligi-kurulmasi-ve-shcek-genel-mudurlugunun-kapatilmasi-ve-tasra-teskilatinin-il-ozel-idarelere-devredilmesi> konusunun-irdelenmesi/, 18.05.2015)

19 ve 20. yüzyılda İngiltere’de de çocukların korunmasıyla ilgili önemli adımlar atılmıştır. Korunması gereken çocuklara yönelik hizmetlerdeki gelişmelerin en önemli dönüm noktası 1868 yılında çıkartılan Yoksullar Yasası (Poor Law) olmuştur. 1889 yılında çıkartılan ve çocuklara karşı kötü muamelenin önlenmesi amacını taşıyan yasa ile de çocukların istismar eden ebeveynlere, devletin müdahale etme yetkisi verilmiştir. 1908 yılında ilk kez çocuk mahkemelerinin kurulması, evlat edinmenin yasal altyapısının oluşturulması ve çocuklarına cinsel istismarda bulunan ensest ilişki vakalarında ebeveynlerin cezalandırılmasına olanak sağlayan yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1933 tarihli “Çocuk ve Gençler Yasası” ile ilk kez “çocuğun yararı” kavramı gündeme getirilmiş ve çocuk mahkemelerinin etkinliği artırılarak, “çocuğun korunması” ile ilgili iyileştirmelere yönelik yeni yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1945 yılı İngiltere’de, çocuk konusu bir dönüm noktası oluşturmuş ve sosyal hayatın her cephesinde, II. Dünya Savaşı nedeniyle önemli değişiklikler ve yenilikler getirilmiştir.

1944 yılı Eğitim Kanunu, 1945 Ailelere Yardım Kanunu (Family Allowance Act), 1948 Milli Yardım Kanunu (National Assistance Act) süratle ve sırasıyla uygulamaya konulmuştur. 1948 yılında “Çocuk Yasası (Children Act)” çıkartılmış, bu yasa ile ailelerin parçalanması sonucunda büyük sayıda çocuk grubunun bakıma ihtiyaç duyduğu tespitle, bütünüyle aileyi desteklemek, bireyleri ekonomik ve sosyal sıkıntılardan kurtarmak hedeflenmiştir. Her ilde bulunan “Çocuk Komiteleri” ve “Çocuk Şubeleri”ne bağlı olarak, yerel yönetimler tarafından çocukların gereksinimlerini tespit etmek üzere, “İlk Müracaat Merkezleri (Reception Home)” kurulmuştur. 1960 yılına bakıldığında, İngiltere çocuk koruma sisteminde korunma altındaki çocuk sayısı 61.729 olup bunların yarısı koruyucu aile yanında kalmaktadır. Başka bir deyişle çocuk koruma sisteminde işlem yapılan çocukların % 50’si topluma entegre edilmiş durumdadır. Bu durum, yirminci yüzyılın ortalarında bile İngiltere’de toplum temelli çocuk hizmetlerinin ne derece gelişmiş olduğunu göstermektedir. 1963 yılı İstatistiklerine göre, Londra’da doğan her 10 çocuktan biri evlilik dışıdır (Yolcuoğlu, 2010: 53). 1968 tarihli “Sosyal Hizmet Yasası” ile yerel yönetimlere sosyal hizmet örgütü kurma, çocukların

yerleştirilmesi, refahı ve sağlık, gözetim koşullarının iyileştirilmesi, risk altındaki aileler ve çocuklarının durumlarının değerlendirilmesi görevleri ve “çocuk ihmal” konusunda araştırmalar yapma sorumluluğu verilmiştir. 1969 yılında çıkartılan “Çocuk ve Gençler Yasası” İngiltere’de çocuk refahı sisteminin gelişmesinde önemli bir kilometre taşı olmuştur (Uluğtekin, 2004). 1970 tarihli “Yerel Yönetimler Yasası”, çocuklarla ilgili hizmetleri ve çocuk bakım hizmetlerinin birleştirilmesini, bütünleştirilmesini sağlamıştır. 1989 Çocuk Yasası, her çocuğa ihmal ve istismardan korunma hakkı vermektedir. Temel ilke olarak çocuğun en iyi bakımının kendi aile ortamında yapılabileceği ilkesi benimsenmiştir.

1995 yılında, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne dayanılarak çocuk yasasına üç temel ilke eklenmiş; çocukların her türlü ayrımcılıktan korunması, çocuğun refahının sağlanmasına birinci derecede öncelik verilmesi ve çocuğun görüş ve düşüncelerinin dinlenmesi ilkeleri kabul edilmiştir. 2003 yılında Margaret Hodge ilk “Çocuk Bakanı” olarak atanmış ve elektronik ortamda her çocuğun sağlık, eğitim ve hizmetlere ilişkin sorunları, görüş ve önerileri alınarak çocuk komisyonu ve yerel otoritelerce ihtiyaçlara uygun hizmetlerin geliştirilmesi ve çocukların güveninin kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması kararlaştırılmıştır. (<http://ismetgalip.com/aile-ve-sosyal-politikalar-bakaligi-kurulmasi-ve-shcek-genel-mudurlugunun-kapatilmasi-ve-tasra-teskilatinin-il-ozel-idarelere-devredilmesi-konusunun-irdelenmesi/>, 18.05.2015).

20.yüzyılda çocukların korunması ile ilgili en önemli uluslararası adımlardan biri de 1946’da UNICEF’in kurulmasıdır. UNICEF’in ilk adı Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu’ydu. İkinci Dünya Savaşı sonrası 13 Avrupa ülkesindeki çocuklara yardım etmek amacıyla, kısa bir süre için kurulmuştu. Başlangıçta Birleşmiş Milletler (BM)’in tam teşekküllü bir kolu olması düşünülmemişti, bu yüzden de UNICEF’in tek geliri hükümetlerin bağışlarıydı. 1953’te UNICEF’in BM sistemi içinde kalıcı bir örgüt olmasına ve sadece acil yardım gerektiren durumlarla sınırlı kalmayıp uzun vadeli kalkınma çalışmalarına katkıda bulunmasına karar verildi. Ancak UNICEF’te artık bir gelir toplama düzeneği (tebrik kartı satışları ve bireylerle hükümetlerin yaptığı sürekli bağışlar) kurulmuş olduğu için bu yöntemle devam etmenin en iyi yol olacağı düşünüldü. Örgütün adından 'uluslararası' ve 'acil' kelimeleri atıldığı halde artık iyice tanınmış olan UNICEF kısaltması değiştirilmedi. On yıldan fazla bir süre çocuk sağlığı konuları üzerinde çalışıldıktan sonra 1961’de UNICEF’in görevlerinde önemli bir gelişme oldu ve eğitim de UNICEF’ in uğraş alanı içine alındı. Dört yıl sonra da UNICEF, uluslararası kardeşliğin gelişimine katkısından dolayı Nobel Barış Ödülü’ne layık görüldü.

UNICEF’in bütün çalışmaları, tarihte en yaygın olarak benimsenen insan hakları sözleşmesi olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme doğrultusunda yürütülmektedir. UNICEF çocuk haklarını beşeri kalkınmanın vazgeçilmez bir bileşeni olarak görmektedir. Küresel düzeyde, UNICEF dünyanın öncü çocuk savunucusudur. Yerel düzeyde ise çocukların refahını artırmak ve tüm kız ve erkek çocuklarına tam potansiyellerine ulaşma olanağını sunmak için çeşitli ortaklarla birlikte çalışır. UNICEF’in çalışmalarının büyük bir kısmı dünyanın en yoksul bölgelerinde ve özellikle de acil durumlarda çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili olsa da, kurum toplam 190 ülkede güçlü bir varlığa sahiptir. UNICEF tamamen gönüllü olarak verilen fonlarla desteklenmektedir. Kurumun finansmanının üçte ikisi hükümetlerden, kalanıysa UNICEF Milli Komiteleri tarafından özel gruplardan ve bireylerden toplanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde 36 UNICEF Milli Komitesi bulunmaktadır. Bu

sivil toplum kuruluşları çocuk haklarını destekler, ortaklıklar kurar, bağışlar toplar ve UNICEF kartpostallarını ve ürünlerini satar. UNICEF'in çalışmaları, hükümet temsilcilerinden oluşan 36 üyelik bir İcra Kurulu tarafından denetlenir. Bu kurul politikalar geliştirir, programları onaylar ve idari ve mali plan ve bütçelere karar verir. Kurulun üyeleri Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından seçilir (<https://www.unicefturk.org>, 24.05.2015).

UNICEF'in küresel öncelikleri şunlardır:

- Tüm bebeklerin hayatta kalmasını ve tüm çocukların sağlık bakımı, beslenme ve duygusal ve bilişsel gelişimlerini destekleyen bir ortam dâhil olmak üzere uygun erken çocukluk bakımını almalarını sağlamak;
- Çocukların haklarını hayata geçirmek, toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğinin temellerini atmak ve geleceğin çocuklarının eğitilmiş annelere sahip olmasını sağlamak üzere kız çocukları da dâhil olmak üzere tüm çocukların ilköğretimi tamamlamalarını sağlamak;
- Herkesi çocuklar için koruyucu bir ortam yaratma çabalarına dâhil ederek tüm çocukları ve ergenleri şiddet, sömürü ve istismarın tüm biçimlerinden korumak;
- HIV/AIDS'in gençler arasında yayılmasını önlemek ve HIV/AIDS'ten etkilenen çocuklara ve ailelerine yaşamlarını onurlu bir şekilde sürdürebilmeleri için yardımcı olmak;
- Çocuk hakları için ikna edici kanıtlar oluşturmak, kaynak yaratmak ve ortaklıklar kurmak, ve kız ve erkek çocuklarına yaşamlarını etkileyen kararlara katılmaları ve seslerini duyurmaları için azami olanak sağlamak.

Bu genel çerçeve içinde, UNICEF'in öncelikleri ve belirlediği hedeflere ulaşmak için kullandığı stratejiler, çocukların karşı karşıya oldukları sorunlara ve mevcut kaynaklara bağlı olarak ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Tüm ülkelerde, UNICEF, ayrımcılık veya sosyal dışlanma ile karşı karşıya olan çocuklar da dâhil olmak üzere en korunmasız sosyal gruplara mensup olan veya kendilerini çok zor koşullarda bulan çocuklarla özellikle ilgilenmektedir (<https://www.unicefturk.org>, 24.05.2015).

Osmanlı Devleti'nde Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar

Osmanlı devleti zamanında çocukların korunmasına yönelik pek çok çalışma yapılmıştır ve bu çalışmalar, günümüz çalışmalarına da zemin oluşturmuştur.

Bu çalışmalardan biri, 30 Mart 1863'te *Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiyye* adıyla Yusuf Ziya Paşa önderliğinde Gazi Ahmed Muhtar Paşa, Vidinli Tevfik Paşa, Sakızlı Ahmed Esad Paşa ve Ali Nâki Efendi tarafından kurulan Darüşşafaka'dır. Cemiyet, öncelikle İstanbul'da Kapalıçarşı'daki çırakların eğilmesiyle etkinliğine başlamıştır. Darüşşafaka, zamanla etkinlik alanını genişletmiş ve korunma gereksinimi olan çocuklara da hizmet sunmaya başlamıştır

(<http://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiyet/tarihce>, 18.05.2015).

Osmanlı Devleti'nde, çocukların korunmasıyla ilgili en önemli adımlardan birisi, Mithat Paşa tarafından kurulan çocuk ıslahhaneleri olmuştur. Islahhanelerin olumlu yönlerinin gözlenmesi üzerine, çocuk ıslahhanelerinin imparatorluğun tüm şehirlerinde yaygınlaştırılması için dönemin İç İşleri Bakanlığı'nca valiliklere genelge gönderilmiştir. Çocuk ıslahhaneleri düşüncesi ile kimsesiz, uyumsuz, suçlu çocukların tümü bütüncül bir bakış açısıyla bakıma/korunmaya ve eğitime muhtaç olarak kabul edilmiştir (Uluğtekin, 1994:45).

Çocukların korunması konusunda, II. Abdülhamid dönemi oldukça önemli kurum ve kuruluşların açıldığı bir dönemdir. Bu kurumlardan biri de Darülaceze'dir. Darülaceze'nin kuruluş süreci 1877 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar uzanmaktadır. Bu savaşın ardından, göçler başlamış 1877-79 arasında İstanbul'a dört yüz bine yakın göçmen gelmiştir. Sokaklarda evsiz, barksız, hasta, kimsesiz çocuk ve dilenciler artmıştır. İstanbul'daki dilencileri, sokaklarda başıboş gezen kimsesiz çocukları, cami avlusunda yatan kimsesiz muhtaçları bir araya toplayıp ıslah ederek sanat sahibi yapmak, kimsesizlerin son ömürlerini huzur içinde yaşamalarını sağlamak amacıyla zamanın Padişahı II. Abdülhamid Han, bir Darülaceze kurulmasını ferman ile emir buyurmuştur. Bu ferman sonrası oluşturulan komisyonun tetkikleri neticesinde, Darülaceze'nin Okmeydanı'nda kurulmasının muvafık olacağı ve inşaatının 72.000 altın liraya çıkabileceğini padişaha arz etmişlerdir. Bunun üzerine Darülaceze'nin Okmeydanı'nda inşasına başlanması Padişahın 25 Mart 1306 (6 Nisan 1890) tarihli fermanı ile emir buyurulmuş ve bu ferman 30 Mart 1306 (11 Nisan 1890) tarihli Resmî Tebliğ ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sultan Abdülhamid Han, Darülaceze'nin kuruluş masraflarını karşılamak üzere 7.000 altın lira kıymetindeki eşyasını hediye etmiş, 10.000 altın lira da nakit olarak bağışlamıştır. Ayrıca yardım kampanyası düzenlenmiş, geniş bir katılım sağlanmış ve toplanan teberrularla 50.000 altın lira toplanmıştır. Böylelikle temin edilen inşaat parası ile 6 Ekim 1892 tarihinde 21 koyun kesilerek Darülaceze'nin temeli atılmış ve Sultan Abdülhamid Han'ın cülusunun sene-i devriyesi olan 19 Ağustos 1895 tarihinde binaların inşaatı tamamlanarak fotoğraflardan oluşan iki albümle birlikte anahtarları Sultan Abdülhamid Han'a teslim edilmiştir. Darülaceze'nin resmî açılışı 31 Ocak 1896 tarihinde yapılmıştır. Kurulduğu günden bu yana 29.000'i çocuk olmak üzere toplam 72.000 kişiye şefkat yuvası olan Darülaceze; din, dil, ırk, sınıf ve cinsiyet farkı gözetmeksizin bakıma muhtaç, yaşlı, engelli insanlara, sokağa terk edilmiş kimsesiz yavrulara hizmet vermektedir. Şu an Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren Darülaceze'de barınan sakinlerin tüm giyinme, barınma, gıda, sağlık ve bakım ihtiyaçları kurum tarafından karşılanmakta, hizmet 24 saat aralıksız devam etmektedir. Sakinlerin muayene ve tedavi hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleriyle acil veya kronik rahatsızlıklar tedavi edilmeye çalışılmakta, ileri tetkik ve tedavi gerektiren durumlarda hastanelerle bağlantı kurularak her türlü tıbbi tedavileri yapılmaktadır. Dünyanın hiçbir ülkesinde rastlanmayan ve büyük dinlerin ibadethanelerinden olan cami, kilise ve havra, Darülaceze'nin bahçesinde bir aradadır (<https://www.darulaceze.gov.tr/kurulus-amaci>, 18.05.2015).

II. Abdülhamid zamanında açılan bir diğer önemli kurum da "Hamidiye-i Etfal Hastanesi'dir (1922'den beri "Şişli Etfal Hastanesi" olarak bilinir). II. Abdülhamid, 16 Şubat 1898 Çarşamba günlü iradesiyle çocuk hastanesinin yapılmasını emretmiştir (Yıldırım, 2010:32). 2 Haziran 1898'de temeli atılan hastane, padişahın bebek yaşta ölen kızı Hatice Sultan anısına yapılmıştır. Berlin'de kurulmuş olan 'Kaiser und Kaiserin Friedrich Kinderkrankenhaus Hastanesi'nin planlarına göre inşa edilmiş ve ülkenin ilk çocuk hastanesi olmuştur. 5 Haziran 1899 tarihinde 671 çocuğun sünnet edildiği bir törenle, "Hamidiye Etfal Hastane-i Alisi" adıyla resmen açılmıştır. Hamidiye Etfal Hastanesi'nde, kuruluşundan itibaren çocukları ve aileleri memnun edici çalışmalar yapılmıştır. Hastanenin binası özenilerek ve Sultanın istekleri dikkate alınarak yapılmış, hastaların ihtiyaçlarına göre modern bir şekilde tasarlanmıştır. Hastanenin polikliniklerinde çocuklara hizmet edilmiş, kurumun gelişmesiyle birlikte poliklinik sayısı da artmıştır. Hamidiye Etfal Hastanesi altıncı yılında poliklinikleri ve bina itibarı ile önemli bir yere gelmiştir. Hastaneye altıncı yılında emraz-ı nisaiye polikliniği eklenmiştir. Polikliniğin eklenmesi için Sultan II. Abdülhamid irade vermiş ve gerekli masrafi

da cömert bir şekilde karşılaşmıştır. Sultan; “Çocuklarımızı doğuran anaların etfal hastanesinde tedavi görmelerini kalb-i hümayunla isterim.” diyerek, hem kadınlara hem de bu polikliniğe verdiği önemi dile getirmiştir (Yıldız, 2012:396).

Darülhayr-i Âli de Sultan II. Abdülhamid devrinde açılan okullardan biridir. Darülhayr-i Âli, yetimlere meslek edindiren ilköğretim seviyesinde yatılı bir okuldur. Kuruluş sürecinin başlarında okul “Darüleytam” olarak isimlendirilmişken son aşamada isim değişikliğine gidilmiş “Darülhayr” ismi benimsenmiştir. Ayrıca, II. Abdülhamid’in himayesi altında olduğunu göstermesi açısından isminin sonuna Âli kelimesi eklenmiş, okulun ismi “Darülhayr-i Âli” olmuştur (Koçu, 1966:4247). Vezneciler’deki Zeynep Hanım Konağı’nda eğitime başlayan Darülhayr-i Âli’nin Esbab-ı Mucibe Mazbatası’nda kuruluş gerekçesine yer verilmiştir. Buna göre, başkentte bazı serseri gençlerin geçimlerini sağlayacak bir işe sahip olmadıkları ve bir takım Müslüman çocuklarının sefil bir halde kalmaları padişah nezdinde hoş karşılanmadığı ifade edilmiştir. Bu gibilerin hem ahlakî hem de ilmî eğitim almalarını sağlamak üzere ıslahane tarzında bir okulda terbiye edilmeleri ve sanayi eğitimi almaları gerektiği ifade edilmek suretiyle kuruluş amacı dile getirilmiştir. Öğrenim süresi ihtiyat sınıfıyla birlikte yedi sene olarak kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Kuruluş Nizamnamesi ve Esbab-ı Mucibe Mazbatası’nda, öğrencinin öğrenmesi gereken sanatı tamamen öğrenmeden okuldan ayrılamayacağı ifade edilmiş, yetenekli öğrenciden kendisini geliştirmek isteyenlerin, normal sürenin bitişini takiben bir iki sene daha eğitimlerine devam edebilecekleri vurgulanmıştır Ancak, Sultan II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesini takiben 14 Eylül 1909 tarihinde İttihat ve Terakki hükümeti okulu kapatma kararı aldığı için bunu uygulama fırsatı olmamıştır (Kapıcı, 2013:169-170).

Çocukları korumaya yönelik kurulan en önemli kurumlardan birisi de “Darü’l Eytamlar”lardır. Darüleytam, kelime anlamı olarak yetimler yurdu, yetimlerin barındırıldığı kurum anlamında kullanılmıştır. Genel anlamda yetimlere özgü kurumları, özel anlamda ise Birinci Dünya Savaşı sırasında kurulan müesseseleri karşılamaktadır (Devellioğlu, 2010:189). Evlad-ı Şuheda vergisiyle kurulan Daruleytamlar (Koşar, 1992:115), 13 Kasım 1914 tarihinde Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmaya başlanmıştır. İlk Darü’l Eytam, Sait Halim Paşa’nın kimsesiz çocuklara armağan ettiği İstanbul Bebek’teki yalısında kurulmuştur. Darü’l-Eytamlar kimsesiz çocukların bakılması ve meslek yaşamına hazırlanması için kurulmuş ilk örgütlü, bütçesi ve tüzüğü olan, devlete ait sosyal hizmet kuruluşudur (Erkan ve Erkan, 1987: 61-68). 1914 yılında kurulduğunda sayısı 20 olan kurum, 1916 yılında 69’a ulaşmış ve 5.000’i kız 15.000’i erkek 20.000 korunmaya muhtaç çocuğa hizmet verir duruma gelmiştir (Özbek, 2006:76).

Trablusgarp ve Birinci Dünya savaşları, binlerce çocuğu babasız bırakınca, Himaye-i Etfal Cemiyeti ilk sivil girişim olarak kurulmuştur (Okay, 2000:63-67). Himaye-i Etfal Cemiyeti ilk olarak Kırklareli’de 1908 yılında kurulmuş ve Balkan Savaşı’na kadar çalışmalarını yürütmüştü. Cemiyet, 1917 yılında ulusal düzeyde kuruldu ve İstanbul merkez oldu 6 Mart 1917’de İstanbul’da Galatasaray Yurdu’nda toplanan cemiyet 20 kişilik bir merkez heyeti kurdu (Sarukaya, 2003). Çocukların iyi bakılıp büyütülmesi, iyi beslenmesi ve kaldırılabileceklerinden fazla yükler yüklenmemesini öngören Himaye-i Etfal Cemiyeti, kamu yararına çalışan bir kurum statüsü elde etmiştir. 30 Haziran 1921’de tekrar kurulan Himaye-i Etfal Cemiyetinin adı, Türkiye Cumhuriyeti döneminde Atatürk tarafından, 1934 yılında Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilmiştir (Çavuşoğlu, 2005:4-6).

Kuruluşundan Bugüne Türkiye’de Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar

TİDSAD

Birinci(1936) ve İkinci (1938) Balkan Kongreleri çocukların korunmasına ilişkin olarak Türkiye'nin katıldığı ilk uluslararası çalışmalar olarak değerlendirilir. Kongreler, sadece Balkan ülkeleri ile sınırlı olmalarına rağmen bu alanda gerçekleştirilen diğer çalışmalara öncülük etmiştir. Özellikle İkinci Balkan Kongresi'nde 'normal ve sağlam çocukların korunması', 'çocukların tıbbî korunması' ve 'iş yaşı' konuları üzerinde çalışmalar yapılmıştır (Tiryakioğlu, 1991).

Türkiye, 14 Eylül 1990 tarihinde imzaladığı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne 9 Aralık 1994 tarihli ve 4058 sayılı TBMM Uygun Bulma Kanunu uyarınca taraf olmuş ve anılan Sözleşme Türkiye açısından onay belgelerimizin BM Sekreteryası'na tevdi edilmesini müteakip 4 Mayıs 1995 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Ulusal planda, 11 Ocak 1995 tarihli Başbakanlık Genelgesi uyarınca, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilke ve hükümlerinin ülkemizde uygulanmasının izlenmesinden Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü koordinatör kuruluş olarak sorumlu kılınmıştır. Türkiye'nin Mayıs 1995 tarihi itibarıyla taraf olduğu, çocuk haklarının korunmasında evrensel standartlar getiren ve özel bir duyarlılığa ve korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve korunması ile çeşitli haklarının güvenceye alınması konusunda düzenlemeler getiren Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ek olarak hazırlanarak 25 Mayıs 2000 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen ve imzaya açılan "Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol" ile "Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmalarına İlişkin İhtiyari Protokol" Eylül 2000'de New York'ta gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi çerçevesinde 8 Eylül 2000 tarihinde Türkiye'adına dönemin dış işleri bakanı tarafından imzalanmıştır. Söz konusu protokoller ülkemiz bakımından sırasıyla 19 Eylül 2002 ve 4 Mayıs 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bunların yanı sıra Türkiye çocuk haklarının geliştirilmesine verdiği önem çerçevesinde bazı temel uluslararası belgelere de taraftır. Bunlar: BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (kız çocuklar açısından) ve bu Sözleşme'ye Ek Protokol, AK Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Çocuk İstihdamına İlişkin 138 ve 182 sayılı ILO Sözleşmeleri, BM Sınır Aşan Suçlarla Mücadele Sözleşmesi'ne Ek Başta Kadın ve Çocuk Ticareti Olmak Üzere İnsan Kaçakçılığının Önlenmesi, Bastırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol'dür. (http://www.mfa.gov.tr/cocuk-haklari-konusunda-turkiye_de-yapilan-calismalar.tr.mfa, 18.05.2015).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, ilk olarak 61. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nde yer almış ve önceki hükümetlerde bulunan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yerine kurulmuştur. Kurulması; 06.04.2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 03.06.2011 tarihinde kararlaştırılmıştır (<https://www.turkiye.gov.tr/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi>, 08.05.2015). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünde Çocuk Hakları Daire Başkanlığı yer almaktadır.

Çocuk Hakları Daire Başkanlığının görevleri:

1. Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulunun sekreteryaya işlemlerini yürütmek.
2. Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesinin uygulanması ve izlenmesinin koordinasyonunu sağlamak.

3. Çocuk Hakları Sözleşmesinin hükümlerinin, çocuklukla ilgili tüm alanlarındaki mevcut yasal, idari ve yapısal durumunun belirlenmesine yönelik takip çalışmaları yapmak, raporlamak ve ilgili makama sunmak.
4. Türkiye’de çocukla ilgili yasaların Çocuk Hakları Sözleşmesine uyumluluğunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmak.
5. Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca ulusal raporların hazırlanmasına yönelik resmi ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapmak, raporların hazırlanmasını ve uluslararası platformda sunulması çalışmalarına katılmak.
6. Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne ek ihtiyari protokollerin(Çocuk Satışı, Pornografisi ve Fahişeliği Ek İhtiyari Protokolü, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Edilmelerine İlişkin Ek İhtiyari Protokol ile bundan sonra imzalanacak olanlar) uygulanması ve izlenmesinin koordinasyonunu sağlamak.
7. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ihlal edildiği(aile içi, kurumsal, basılı ve görsel medya vb.) durumlara ve koşullara ilişkin müdahale süreçlerini geliştirmek ve takip etmek.
8. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilke ve hükümlerinin yetişkinler ve çocuklar tarafından öğrenilerek hayata geçirilmesine yönelik, tanıtım kampanyası, forum, konferans, kongreler, seminer, sempozyum vb. etkinlikler düzenlemek ve sonuçlarının ulusal düzeyde izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
9. Çocuk haklarının toplumda bilinirliği ve uygulanmasını sağlamaya yönelik, yazılı, görsel, internet ortamı vb. materyal hazırlamak/ hazırlatmak ve ilgili kişi ve kuruluşlara ulaştırmak.
10. Her ilde oluşturulan Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri ve İl Yetişkin Komitelerinin çalışmalarına rehberlik etmek, düzenli toplantılar yapmak ve koordine etmek.

(<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/cocuk-haklari-dbsk>, 18.05.2015)

UNICEF Türkiye ve UNICEF Türkiye Milli Komitesi: UNICEF, Türkiye’deki çalışmalarına 60 yıl önce, 1951 yılında başlamıştır. Türkiye, çocuk haklarını desteklemek ve bireylerden ve özel sektörden fon toplamak için bir UNICEF Milli Komitesi’nin yanında bir de çocuk refahıyla ilgili kilit alanlarda işbirliği programı uygulayan bir Ülke Ofisi’nin bir arada bulunduğu tek ülkedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Ülke Ofisi Hükümetle görüşülen, üzerinde anlaşılabilir ve imzalanan bir Ülke Programı temelinde faaliyet göstermektedir. Mevcut Ülke programı 2011-2015 dönemini kapsamaktadır. Ülke programı altında, UNICEF Türkiye çok sayıda bakanlık ve devlet kurumu ile birlikte çalışmaktadır; bunlar arasında Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı yer almaktadır. UNICEF aynı zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve yerel yönetimlerle ortak çalışmaktadır. Uygun yerlerde, Avrupa Birliği ve Dünya Bankası gibi diğer uluslararası kuruluşlarla bağlantı içinde çalışmalar yürütülmektedir. Üniversiteler ve araştırma kurumları, sivil toplum, medya ve bizzat çocuklar ülke programının uygulanmasında yer almaktadır. Türkiye gibi büyük bir ekonomiye ve güçlü kurumlara sahip olan ülkelerde UNICEF çocuk ve

Geçmişten Günümüze Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme

ergenlere doğrudan hizmet vermemekte, bunun yerine çocuklarla ilgili politikaların oluşturulmasına ve bu politikaların uygulamaya konmasına yönelik mekanizmaların tasarlanmasına ve hayata geçirilmesine yoğunlaşmaktadır. Bu amaç çerçevesinde, UNICEF uluslararası deneyimlerini paylaşmakta, mevzuat ve sistem değişiklikleri için savunu çalışmaları yapmakta, koordinasyon ve işbirliğini kolaylaştırmakta ve kaydedilen ilerlemenin izlenmesine ve çocuklara yönelik hizmetlerin sunumuna ilişkin tekrarlanabilir ve çocuk dostu modeller geliştirilmesinde ortaklarına teknik yardım sunmaktadır. Genç, çocuk ve kadın haklarının hayata geçirilmesi için bilgi oluşturma ve yayma, kamu farkındalığını arttırma, politika tartışmalarını destekleme ve kaynak yaratma, Ülke Programı'nın ayrılmaz parçalarıdır. UNICEF ve ortakları, çocuk haklarını hayata geçirmek ve korumak için destek toplamayı, tamamlayıcı çabaları teşvik etmeyi ve hak sahiplerinin ve görev sahiplerinin becerilerini arttırmayı amaçlamaktadır. Ülke Programı sosyal içerme, insan haklarına saygı, toplumsal cinsiyet eşitliği, iklim değişikliği hakkında farkındalık, acil durumlara karşı hazırlıklılık ve çocuk ve gençlerin aktif katılımı göz önüne alınarak gerçekleştirilmektedir. Kazanılan deneyimler belgelenecek diğer ülkelerle paylaşılmaktadır (<http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=3&mnid=24>, 12.05.2015).

UNICEF Türkiye Milli Komitesi ise Türk kamuoyu ile UNICEF arasındaki teması sağlamak amacıyla geniş kapsamlı olarak 1956 yılında Profesör Doktor İhsan Doğramacı tarafından kurulmuştur. Milli Komite, UNICEF'in Türkiye'deki Uluslararası temsilciliğinden ayrı, hükümet dışı bir kuruluştur. Bununla birlikte, bu iki kuruluş arasında yakın işbirliği ve gündelik bilgi alışverişi gerçekleşmektedir. UNICEF Milli Komiteleri dünyada 40'a yakın ülkede faaliyet göstermektedir. Milli Komiteler UNICEF ile halk arasında doğrudan bağ kurmaktadır. Dünyadaki muhtaç çocukların sorunlarını ülkeleri içinde tanıtarak bu konuda kamuoyunu bilgilendirir. UNICEF tebrik kartlarının satışı, fon yaratma, halkla ilişkiler ve gelişim eğitimi gibi olağan görevleri dışında, Milli Komiteler çeşitli acil yardım ve diğer özel yardım kampanyaları da yürütür. Türkiye Milli Komitesi de her yıl büyüyen tebrik kartı ve ürün satışları, fon yaratmaya yönelik çeşitli aktiviteler, kuruluş ve bireylerin bağışlarından elde ettiği gelirle UNICEF'in insancıl amaçları doğrultusunda Türk ve dünya çocuklarının sağlığı, eğitimi ve korunması ile ilgili projelere doğrudan destek vermektedir.

(http://www.unicef.org/turkey/hm/_hm8b.html, 21.05.2015).

Çocuk Vakfı: 1991'de Mustafa Ruhi Şirin tarafından kurulmuştur. Vakfın kuruluş amaçları:

- Çocuğun sosyal, kültürel ve eğitim bakımından gelişmesine katkıda bulunmak.
- Çocukluk çağlarının evreleri dikkate alınarak programlar geliştirmek.
- Çocuk psikolojisi, sağlığı, eğitimi alanlarında ortaya çıkan verilerin ışığında okul öncesi ve okul çağı çocuklarının sorunlarına yardımcı olacak araştırmaların yapılmasına ortam hazırlamak.
- Aile, çocuk, okul ve çevre ilişkilerinin düzenlenmesinde benzer kurum ve kuruluşlarla işbirliğini sağlamak.
- Beden ve ruh sağlığının kazanılmasında, özel ilgi gerektiren çocuklara yönelik çalışmalara öncülük etmek.
- Çalışan çocukların sorunlarına sosyal açıdan çözümler sağlayıcı öneriler geliştirmek.
- Aile ve çocuk konulu sosyal araştırmaların sonuçlarını kamuoyuna duyurmak.

- Çocukları olumsuz yönde etkileyen uyarıcılar karşısındakoruyucu tedbirler almak; çocuk haklarının savunulmasında ısrarlı ve kararlı olmak.
- Çocuklarımızın sevgi ortamı içinde büyümelerini temin etmek amacıyla ailenin değerini benimsetici çalışmaları özendirmek.
- Çocukları toplum gerçeklerinden soyutlamadan, yaşadıkları dünyanın bilincine ulaşmalarına yardımcı olmaktır.
(<http://www.cocukvakfi.org.tr/icerik.aspx?id=39>, 18.05.2015).

Çocukların Korunmasına Yönelik Çağdaş Uygulamalar

Cameron ve Freymond (2006:3-6), çocukların korunmasın yönelik özellikle gelişmiş ülkelerde görülen sistemik çalışmaları üçe ayırmaktadır. Bunlar:

1.Çocuk koruma sistemleri: Çocuk koruma sistemlerinde devlet, bireysel haklar ve sorumluluklar temelinde sosyal ve ahlaki düzenlemeleri yapmaktadır. Bu sistemlerde kamusal alan ve özel alan belirgin bir biçimde ayrılmakta ve ailenin mahremiyeti korunmaktadır. Bu sistemlerde amaç çocuğun ailesi içinde tehlikeden korunmasıdır. İngiltere, Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerinin çocuk koruma sistemleri bu kategori altında bulunmaktadır.

2.Aile hizmetleri sistemleri: Aile hizmetleri sistemlerinde ise, devlet, toplumun çocuk, aile ve yine toplumla ilgili ortak ideallerini yansıtan refah hizmetlerini desteklemektedir. Sosyal yardımlaşmanın ve dayanışmanın ön planda olduğu bu sistemlerde, çocuğun korunması görevi paylaşılan ortak bir sorumluluktur. Bu sistemlerin odağında çocuk ve aile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve çocuğun bakımı bulunmaktadır. Fransa, Hollanda veya İsveç gibi ülkelerde çocuğun korunmasına yönelik çalışmaların daha çok bu grup içerisinde değerlendirildiği görülmektedir.

3.Toplumsal (Sosyal)bakım sistemleri: Sosyal bakım sistemleri dünyanın çeşitli yerlerindeki Aborjin topluluklarında ortaya çıkmıştır. Bu sistemlerde sağlıklı bireysel kimliklerin oluşumu bireyin geniş aileye, topluma, tarihe veya bulunduğu yere bağlı olma durumuna göre şekillenmektedir. Toplumsal bakım sistemlerinde çocuğun korunmasında ebeveynlere, geniş aileye ve yerel topluma danışılmaktadır.

Palier (2004:32-49), “Avrupa Sosyal Koruma Modelleri” adlı eserinde çocuk koruma sistemlerini üç grupta ele almıştır. Bunlar: Anglo-Amerikan çocuk koruma sistemleri (İngiltere, ABD ve Kanada), Sosyal-demokrat koruma sistemi (İsveç, Norveç, Finlandiya) ve Muhafazakâr-sosyal koruma politikasını odak alan (Fransa, Almanya ve Hollanda) sistemlerdir.

Günümüzde çocukların korunmasıyla ilgili (özellikle de ihmal ve istismara uğrayan çocukların korunmasına yönelik olarak) ‘kendi ailesi içinde’ ve ‘kendi ailesi dışında’ bakımı şeklinde uygulamalar söz konusudur. Çocukların aileleri içinde bakılmaları, günümüzde herkes tarafından arzu edilen bir durumdur. Bununla birlikte, bazı ailelerin çocukların gereksinimlerini karşılayamadığı, ailenin çocuğu koruyamadığı ve hatta çocukların aileleri içinde ihmal ve istismara uğradığı durumlar söz konusudur. Böylesi durumlarda, öncelikle destekleyici hizmetlerin sağlanmasıyla birlikte, çocuğun aile içinde korunabilmesinin yolları aranmalıdır. Çocuğun ailesi içinde korunup korunamayacağı öncelikli olarak düşünülmesi gereken ilk adım olmalıdır. Çocuğun ailesinden alınması başvurulacak son çare olmalıdır. Bu görüş, bütün dünyada korunma ve bakım gereksinimi olan çocuklar için kabul gören bir anlayıştır. Yapılan araştırmalar, ailesinin yanında yetişen çocukların bir aidiyet duygusu geliştirdiğini, ailenin verdiği sevgi ve şefkat duygularının, çocuğun duygusal gelişimine oldukça önemli katkı

sağladığı ve çocuğun gelişiminin aile içinde sürekli ve olumlu bir yol izlediğini göstermektedir (Uluğtekin, 1993: 35-37). Aileleri yanında kalan çocuklarla kurum bakımında yetişen çocuklar üzerinde yapılan karşılaştırmalı bir araştırma, aileleri yanında kalan çocukların daha gelişmiş bilişsel becerilere sahip olduğunu ve öğrenmelerinin daha kolay olduğunu ortaya koymuştur (O'Connor ve diğerleri, 2000: 90). Çocukların aile içinde bakılmalarının mümkün olmadığı durumlarda, aile dışında bakılmalarına olanak tanıyan düzenlemelere gidilmektedir. Çocuğun ailesi dışındaki başka yöntemlerle bakılıp korunmasını sağlayan hizmetlerin hepsine 'alternatif hizmetler' veya 'ailenin yerini alan hizmetler' denilmektedir. Koşar (2001), bu hizmetleri "yerine geçici" hizmetler olarak nitelemiştir. Çocuğun kendi ailesi dışında bakımı; kurum bakımı, koruyucu aile bakımı ve evlat edindirme şeklinde gerçekleşmektedir. Aşağıda söz konusu bakım türleri açıklanmıştır:

Kurum Bakımı Hizmeti: Kurum bakımı, kendi başına hareket edemeyen, başkalarına bağımlı, düşük yaşam standartlarında yaşayan güçsüz, kimsesiz, duyarsızlaşmış ve sosyal dışlanmaya (damgalanmaya) maruz kalmış, korunmaya muhtaç kişilerin sağlık, sosyoekonomik ve psikolojik gereksinimlerinin uzman kişilerce karşılandığı (Parrot, 2002: 64) ve onların refah ve mutluluğunu hedef alan sosyal hizmet türüdür. Ancak, böyle bir hizmetten yararlanmanın her ülkede belirli koşulları bulunmaktadır. Bu bağlamda, kurum bakımı her ülkenin kendi hukuki düzenlemelerinin çizdiği çerçeve içerisinde devlet, yerel yönetimler ve devletin denetim ve gözetiminde özel ve gönüllü kişi ve kuruluşlarca yerine getirilir (Altan ve Şişman, 2003: 37). Korunmaya muhtaç çocuklar, birçok nedenle kurum bakımına alınmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, çocukların kurum bakımına verilmesinin nedeni, ekonomik duruma bağlanan yoksulluk gerçeğidir. Kurum bakımı, ekonomik imkânları kısıtlı olan ülkeler için vazgeçilmesi mümkün olmayan bir yöntem olsa da, çocukların korunması için hiçbir zaman ilk sırada yer alması istenilen bir durum değildir (Şenocak, 2006:163).

Koruyucu Aile Bakımı Hizmeti: Batı ülkelerinde genellikle "Foster Home" olarak adlandırılan, Türkçeye ise "koruyucu aile" olarak çevrilen koruyucu aile bakımı, ferdi bakıma ihtiyaç gösteren, ana ve babasından ayrılması lüzumlu görülen veya kimsesiz olup da evlatlık verilme üzere sıra bekleyen çocuklara muayyen bir devre veya devamlı bir süre için öz ana-baba yerini alabilecek bir aile yanında bakım sağlayan bir çocuk refahı hizmetidir (Gökçe, 1971: 150).

Evlat Edinme Hizmetleri: Evlat edinme, aralarında sahipsiz bulunmayan kimseler arasında, hukuk düzeninin öngördüğü şartlar uyarınca tamamlanan, hukuki işleme dayalı salt hukuki bir nesep ilişkisi olarak tanımlanabilir (Tiryakioğlu, 1991). Tarihsel süreçte evlat edinme; dini, siyasi, ekonomik, psikolojik, sosyal ve ahlâki amaçlar içerisinde daha çok evlat edinen ailenin sürekliliğini sağlama aracı olarak işlev görmüş olsa da günümüzde bu işlev değişmiştir (Işık, 2005). Artık, evlat edinmenin asıl amacı, çocukları olmayanlara bir varis bulmak ve onların evlat özlemlerini gidermek değil, aile yuvasından yoksun korunmaya muhtaç çocuklara uygun aile ve aile çevresinin sağlanmasıdır (Akyüz, 1995: 153).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 21. maddesi de evlat edinmeyle ilgilidir. Bu madde, evlat edinmeye ilişkin her tür düzenlemede yüksek yarar ilkesini gözeterek ve bu konudaki asgari gereklilikleri belirleyerek evlat edinilen çocukların haklarını ele almaktadır. Sözleşmenin bu maddesine bazı ülkeler çekince koymuş bulunmaktadır. Bunun nedeni olarak ise ülkenin hukukunun ana-babasını ve kan bağıını gizleyen bir evlat edinme anlayışını kabul etmemesi (Bangladeş, Bruney, Mısır, Endonezya, Ürdün, Maldivler ve.b), bu maddenin yerli halklar

arasında geleneksel olan çocuk bakım uygulamalarıyla ters düşmesi (Kanada), bazı hükümlerin kendi yetki alanı içinde geçerlilik taşımadığı (Arjantin) belirtilmiştir. Ayrıca Kore Cumhuriyeti bu maddeye belirtilmeyen nedenlerden dolayı çekince koyarken, Lübnan gibi kimi ülkeler ise Müslümanların evlat edinilmesine izin vermemekte, ancak Müslüman olmayanlar için bu hakkı tanımaktadır (Hodking ve Newell, 1998).

Türkiye’de evlat edinme; korunma altındaki bir çocuğun evlat edinilmesi ya da kişilerarası anlaşma ile evlat edinme şeklinde iki yolla gerçekleşebilmektedir. Evlat edinme işlemleri; Türk Medeni Kanununun 305’den 320’ye kadar maddeleri, Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük, Bu mevzuat ve işleyişe yönelik olarak hazırlanan genelge ve dağıtımli yazılar kapsamında yürütülmektedir. Ülke içi evlat edinmelerde evlât edinmelerde aracılık faaliyetleri “Aracı Kurum” yetkisi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından, ülkelerarası evlât edinme işlemleri “Merkezi Makam” yetkisi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülür

(<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme>, 23.05.2015).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda görülmektedir ki çocukların korunmasına yönelik uygulamalar, ilkçağdan günümüze değin söz konusu olmuştur. Ülkelerin çocukları koruma kavramına bakışı, içinde buldukları sosyo-ekonomik ve siyasal duruma göre şekillenmiştir. Çocuğun yetiştikten farklı özellik ve ihtiyaçlara sahip bir birey olarak görülmesi yeniçağ ile birlikte yaygın şekilde söz konusu olmuştur. Bu dönemden itibaren çocukların korunmasına yönelik çalışmalara da ağırlık verilmiş ve günümüzde sistemli, bütçesi olan ulusal ve uluslararası örgütler (UNICEF vb), sivil toplum kuruluşları yanında devletler de çocukların korunmasına yönelik sosyal politikalar üretmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti, çocukların korunması konusunu ciddiyetle ele almış ve çocukların korunması için ‘Darüşşafaka, çocuk ıslahhaneleri, Darülaceze, Hamidiye-i Etfal Hastanesi, Darül Hayr-ı Ali, Darüleytamlar ve Himaye-i Etfal Cemiyeti’ gibi pek çok kurum ve kuruluş açmıştır. Günümüzde ise çağdaş çocuk koruma sistemleri genel olarak ‘kurum bakımı, koruyucu aile bakımı ve evlat edindirme’ hizmetleri şeklinde gerçekleşmektedir. Türkiye’de çocukların korunmasıyla ilgili devlet birimi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Çocuk Hakları Daire Başkanlığı’dır. Bunun yanında UNICEF Türkiye ve UNICEF Türkiye Milli Komitesi ile Çocuk Vakfı da çocukların korunmasına ilişkin faaliyet göstermektedir.

Yoksulluk, zorunlu göç gibi nedenlerle giderek daha fazla sayıda çocuk sokak yaşamı, emek sömürsü, yasalarla sorun (zanlı veya mağdur olarak), şiddet ve bağımlılık gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Son yıllarda ayrıca çocukların cinsel sömürsü, kızlarda erken evlilik, namus cinayetleri/intihara zorlama, uyuşturucu bağımlılığı ve kayıp çocuklar olgusu da kaygı verici boyutlara ulaşmıştır. Bu ve benzeri riskleri azaltmanın en iyi yolu, çocukları yoksulluktan kurtarmak, gerek çocukların gerekse ana-babaların eğitim ve becerilerini geliştirmek, profesyonellerin ve genel kamuoyunun çocuk hakları konusundaki bilgilerini arttırmaktır. Ayrıca, önleme ve müdahale gibi alanlarda somut politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Bu

Geçmişten Günümüze Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme

politikalar, gündemdeki olguya ilişkin ayrıntılı bilgiyi temel almalı, yeterince ödenek ayrılmalı ve sağlam bir yasal çerçeve ile desteklenmelidir.

(<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-2011.pdf>, 04.08.2015).

Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri için yapabilecekleri en güvenli yatırım, çocuğa yapılan/yapılacak yatırımdır. Çağdaş, demokratik ve sağlıklı bir toplum oluşturabilmek için çocuğu fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim yönünden, bir bütün olarak ele alabilen politikalara ihtiyaç duyulmaktadır (Bıyıklı, 1995:3).

KAYNAKLAR

- AKŞİT S, Koç F. (2008). “Çocuk İstismarı ve İhmali”. Ege Pediatri Bülteni. 15(2), s.123-33.
- AKYÜZ, E. (1995). *Evlad Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu. Hamide Topçuoğlu'na Armağan*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları. Yayın No: 498.
- AKYÜZ, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: MEB Yayınları İnsan Hakları Eğitim Dizisi Milli Eğitim Basımevi.
- ALİKAŞİFOĞLU, M., Erginoz, E., Ercan, O., Kaymak, D.A., Uysal, O., Ilter, O. (2006). “Sexual abuse among female high school students in Istanbul, Turkey”. *Child Abuse Negl.* 30, s.247-255.
- ALTAN, Ö.Z., Şişman, Y. (2003). “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar”. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi.* 7(2 s.19-53.
- BECK, S. (2004). *Ethics of Civilizations Middle East and Africa to 1875*. Goleta, Calif. : World Peace Communications.
- BENBENİŞHTY, R., Zeira, A., Astor, R.A.. (2002). “Kassabri, M.K. *Maltreatment Of Primary School Students By Educational Staff in Israel*”. *Child Abuse Negl.* 26, s.1291–309.
- BIYIKLI, L. (1995). “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S Çocuk Köyleri”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 2(1).
- CAMERON, G., Freymond, N. (2006). *Understanding International Comparisons of Child Protection, Family Service and Community Caring Systems of Child and Family Welfare. Towards Positive Systems of Child and Family Welfare International Comparisons of Child Protection.* Family Service and Community Caring Systems. Toronto: University of Toronto Press.
- CILGA, A. (2001). “Çocuk Hakları ve Eğitimi”. MEB Milli Eğitim Dergisi. Sayı:151.
- CUNNINGHAM, H. (1995). *Children and Childhood in Western Society Since 1500*. London:Longman Publication.
- ÇAVUŞOĞLU, T. (2005). *Sosyal Hizmetlerin Yakın Tarihinden Sayfalar Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Yaprakları 1917–1983*. Ankara: SABEV Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

TİDSAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of Turk & Islam World Social Studies
Yıl: 2, Sayı: 4, Eylül 2015, s. 44-66

- ERKAN, R., Erkan, G. (1987). “*Darüleytamlar*”. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi. Cilt 5, Sayı 1.
- GENCER, Ö., Özbek, A., Bozabali, R., Cangar, Ş., Miral, S. (2006). “*A Prospective Survey From Turkey*”. *Pediatr Emer Care*. 22(12).s. 794-803.
- GÜLFİDAN, Ş. (1991). *İngiltere’de Aile: Aile Politikaları Karşılaştırmalı Ülkeler Panoraması*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını. Yayın No: 70.
- HENDRİCK, H. (2005). *Child Welfare: The Historical Background. Child Welfare and Social Policy*. (Edited by Harry Hendrick Bristol). UK: The Policy Press.
- HODGKİN, R., Newell, P. (1998). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*. Ankara: Ajans Türk Basın ve Basım.
- İŞİK, M. (2005). *Evlad Edinme*. Ankara: Adalet Yayınları.
- İNAN, A.N. (1968). *Çocuk Hukuku*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Sayı 3.
- KAPCI, H.Z. (2013). “*Osmanlı Eğitim Sisteminde Disiplin: Darülhayr-İ Âli Örneği*”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt 6, Sayı 28.
- KARAKUŞ, M., İnce, H., İnce, N., Arıcan, N., Sözen, Ş. (2003). “*Filicide Cases in Turkey, 1995-2000*”. *Croat Med J*. 44, s.592-595.
- KAYA, S.Ö. (2011). *Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları İle İlgili Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- KOÇER, H.A. (1970). *Türkiye’de Kadın Eğitimi*. İstanbul: MEB Yayını.
- KOÇU, R.E. (1966). *Darü'l-Hayr-i Âli*. İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:8, İstanbul.
- KOŞAR, N. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı (2.Basım)*. Ankara.
- KOŞAR, N. (2001). “*Dördüncü Konuşmacı*”. 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu: 2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri. Ankara: TC. Başbakanlık AAK Yayını.
- KRAMER, S. N. (1963). *The Sumerians: Their History Culture and Character*. Phoenix Books. London:Chicago University Pres Ltd.
- LAU J.T., Chan K.K., Lam P.K., Choi P.Y., Lai K.Y. (2003). “*Psychological Correlates Of Physical Abuse İn Hong Kong Chinese Adolescents*”. *Child Abuse Negl*. 27,s.63-75.
- LİBAL, K. (2001). *Children's Rights İn Turkey*. Human Rights Review. Vol. 3, Issue 1.
- O’CONNOR, T.G., Rutter, M., Beckett, C., Keaveney, L., Kreppner, J. (2000). “*The English and Romanian Adoptees Study Team. The Effects of Global Severe Privation on Cognitive Competence: Extension and Longitudinal Follow-Up*”. *Child Development*. 71, p.376-390.
- OKAY, C. (2000). *Meşrutiyet Çocukları*. İstanbul: Bordo Yayınları.
- ORAL, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ateş, N., Cetin, G. (2001). “*Child Abuse in Turkey: An Experience in Overcoming Denial and A Description of 50 Cases*”. *Child Abuse Negl*. 25, s.279-290.

Geçmişten Günümüze Çocukların Korunmasına Yönelik Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme

- ÖZBEK, N. (2006). *Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar*. İstanbul: Emeklilik Gözetim Merkezi Yayınları.
- PALIER, B. (2004). *Social Protection Reforms in Europe: Strategies for a New Social Model*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks.
- PARKER, R. "A Brief History of Child Protection", *Child Protection Practice: Private Risks and Public Remedies*". London: Studies in Child Protection HMSO.
- PARROT, L. (2002). *Social Work And Social Care*, (2. Edition). London: Routledge.
- POLLOCK, L. (1983). *Forgotten Children: Parent-Child Relations from 1500-1900*. Cambridge.
- POMERAY, S.B. (1975). *Goddesses, Whores, Wives and Slaves: Women in Classical Antiquity*. New York: Schocken Books,
- POSTMAN, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. (Cev.: Kemal İnal). Ankara: İmge Kitabevi.
- SARUKAYA, M. (2003). "Savaş Yıllarında Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Çocuk Misafirhanesi ve Çocuklar". Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Dergisi, Cilt 3, Sayı 3.
- SAYITA, S.U. (2000). *Çocuk Hakları*. İstanbul: YKY Yayınları.
- SEZEN, M.K. (2006). "Nesep Hukuku ve Babalık Davalarına Tarihi Bir Bakış". http://www.bilka.org.tr/nesep-hukuku-ve-babalik-davalarina-tarihi-bir-baki_6818.html (Erişim Tarihi: 20.05.2015).
- ŞAHİN F. (2008). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. Ankara: Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Derneği Yayınları. s.462-469.
- ŞENOCAK, H. (2006). "Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri". Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 4637, Sayı:5, s. 176-228.
- TOLFREE, D. (1996). *Restoring Playfulness, Different Approaches to Assisting Children Who are Psychologically Affected by War or Displacement*, Rädä Barnen Swedish Save the Children, Stockholm.
- TAŞTEKİL, S. (1992). "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Bakım Yöntemleri". Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı:1.
- TİRYAKİOĞLU, B. (1991). *Çocukların Korunmasına İlişkin Milletler Arası Sözleşmeler ve Türk Hukuku*. Ankara: Başbakanlık A.A.K. Bilim Serisi.
- ULUĞTEKİN, S. (1993). "Çocuk Yuvaları: Uygulamanın Son Araştırmalar Işığında Değerlendirilmesi". H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi. 11, s.35-55.
- ULUĞTEKİN, S. (1994). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*. Ankara.
- ULUĞTEKİN, S. (2004). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını. Yayın No: 71.
- YILDIRIM, N. (2010). *Hastane Tarihimize Bir Kutup Yıldızı Hamidiye Etfal Hastanesi*. İstanbul: Ajans Fa Yayınları.

YILDIZ, Ö. (2012). “Kuruluşundan II. Meşrutiyete Kadar Hamidiye Etfal Hastanesi Üzerine Bir Değerlendirme”. The Journal of Academic Social Science Studies. 5(5), s. 391-411.

YOLCUOĞLU, İ.G. (2010). “Sosyal Çalışmada Gereksinim Kavramı ve Çocuk Refahı Sisteminde Gereksinim Temelli Politikalar”. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 6(23).

YÖRÜKOĞLU, A. (1984). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. Aydın Kitabevi Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.turkiye.gov.tr/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi> (Erişim Tarihi: 08.05.2015).

<http://www.cocuk hizmetleri.gov.tr/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/cocuk-haklari-dbsk> (Erişim Tarihi: 10.05.2015).

<http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=3&mnid=24> (Erişim Tarihi: 12.05.2015).

<http://www.cocukvakfi.org.tr/icerik.aspx?id=39> (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

<https://www.darulaceze.gov.tr/kurulus-amaci> (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

http://www.mfa.gov.tr/cocuk-haklari-konusunda-turkiye_de-yapilan-calismalar.tr.mfa (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

www.ankarabarasu.org.tr/Merkezler/CHM/tr.../pornografi_protokol.doc (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

<http://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiyet/tarihce> (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

<http://ismetgalip.com/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi-bakaligi-kurulmasi-ve-shcek-genel-mudurlugunun-kapatilmasi-ve-tasra-teskilatinin-il-ozel-idarelere-devredilmesi-konusunun-irdelenmesi/> (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/490/5753.pdf> (Erişim Tarihi: 20.05.2015).

http://www.unicef.org/turkey/hm/_hm8b.html (Erişim Tarihi: 21.05.2015).

<http://www.gençbaro.org/makale/av-olcay-bagci-bilge-cocuk-hukuku-uzmani-cocuk-haklarinin-dunyada-ve-turkiye%E2%80%99de-gelisim-sureci.html> (Erişim Tarihi: 21.05.2015)

http://www.egitimsen.org.tr/ekler/31e9002fe7db94c2b5b74cda3ac4a75_ek.pdf (Erişim Tarihi: 21.05.2015).

<https://www.unicefturk.org> (Erişim Tarihi: 24.05.2015)

<http://cocuk hizmetleri.aile.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme> (Erişim Tarihi: 23.05.2015).

<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-2011.pdf> (Erişim Tarihi:04.08.2015).

<http://www.abgm.adalet.gov.tr/pdf/insanticareti.pdf> (Erişim Tarihi: 04.08.2015).